

Bogstavprøver ved skolestart

Af Holger Juul, lektor, ph.d.
Center for Læseforskning, INSS,
Københavns Universitet Amager
juul@hum.ku.dk
- lektor ved Center for Læse-
forskning, Institut for Nordiske
Studier og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet
- har i 2004 og 2007 gennemført
undersøgelser af børns sproglige
færdigheder ved skolestart
- sammen med Lene Møller
forfatter til prøvesystemet
Skriftsproglig Udvikling (under
udgivelse, Dansk psykologisk
Forlag)
- forfatter til undervisningsmate-
rialet Sikker stavning (Gyldendal,
foreløbig findes der hæfter til 2.
og 3. klassetrin)
- ph.d. i sprogvidenskab
- født 1965
- hjemmeside:
<http://www.staff.hum.ku.dk/juul/>

Med kravet om at alle børn sprog-
vurderes ved skolestart, har parti-
erne bag folkeskoleloven sendt et
signal om at det er vigtigt at være
opmærksom på forskelle i børns
sproglige færdigheder.
Det er dog ikke noget særlig klart
signal der er sendt. Sprog er man-
ge ting – så hvad er det egent-
lig for færdigheder der er så vig-
tige at de skal vurderes? Det må
man foreløbig selv finde ud af. I
skrivende stund, mindre end fire
måneder før starten på skoleåret
2009/10, er der nemlig endnu ik-
ke kommet nogen vejledning fra
Undervisningsministeriet.

Der er mange ting at tage stilling
til. Hvilke sprogfærdigheder skal
man fokusere på? Skal man bruge
egentlige prøver eller observere
mere uformelt? Og hvordan kan
sprogvurderingen komme bør-
nene til gode uden at der går for
mange ressourcer fra andre vigtige
aktiviteter?

Som ophavsmand til både prø-
vematerialer og undersøgelser af
børns sproglige færdigheder ved
starten af børnehaveklassen vil jeg
her give mit bud på nogle svar.

Hvad skal man fokusere på?

Læsning kommer til at spille en
central rolle for den faglige udvik-
ling børnene skal gennemgå i løbet
af deres skoletid. Derfor synes jeg
det er en god ide helt fra starten
af skoleforløbet at se på børnenes
forudsætninger for at lære at læse
– ”knække koden”, som man siger.
En af de vigtigste forudsætninger
er at man kender bogstaverne –
simpelthen.

På Center for Læseforskning un-
dersøgte vi 47 børns læsefærdig-
hed og bogstavkendskab ved fire
testpunkter i løbet af 1. klasse. (Se
de fire prikdiagrammer der viser
resultaterne.) Det viste sig her at
børnene først begyndte at gå frem
i læsning (højt læsning af forholds-
vis korte ord som *mælk* og *hest*)
når de kunne benævne mindst 80
% af alfabetets bogstaver korrekt.
Man lærer ikke at læse blot fordi
man kan bogstaverne. Men det er
tydeligt at man ikke får knækket ko-
den før man kan dem.

Derfor er det ganske interessant at
vide hvor mange bogstaver børn
kender når de starter i børnehave-
klassen. Og det kan der være
ganske store udsving i. I en stor
undersøgelse med børn fra 27 sko-
ler fandt vi at skolestartere i 2007
kendte omkring halvdelen af de
små bogstaver. Det afspejler at
mange forældre nu om dage lærer
deres børn bogstaver allerede før
de kommer i skole. Men klassegen-
nemsnittene varierede – fra cirka
en tredjedel til cirka to tredjedele
kendte bogstaver. Niveauet i klas-
sen har indlysende konsekvenser
for hvilke mål man kan sætte sig
mht. den skriftsproglige udvikling
i løbet af første skoleår.

Sprog er som sagt mange ting. Det
kan naturligvis også være relevant
at inddrage børnenes udtryksfær-
dighed og deres sprogforståelse
i en sprogvurdering. Hvor meget
man vil tage med, må afhænge af
ambitioner og ressourcer og af om
man har kvalificeret personale. Men
hvis man vil nøjes med ét fokus, vil
jeg anbefale bogstavkendskab – for-
di vi ved det er vigtigt, og fordi det
kan vurderes enkelt og pålideligt.

Skal man bruge prøvematerialer?

Hvis man har stor erfaring med at
iagttage børns sproglige udvikling,
kan man nå langt med uformelle
observationer. Men der er stadig
mange fordele ved at bruge egen-
tlige prøvematerialer. Her er det
(hvis det er et godt materiale) klart
hvad det er der vurderes, og præ-

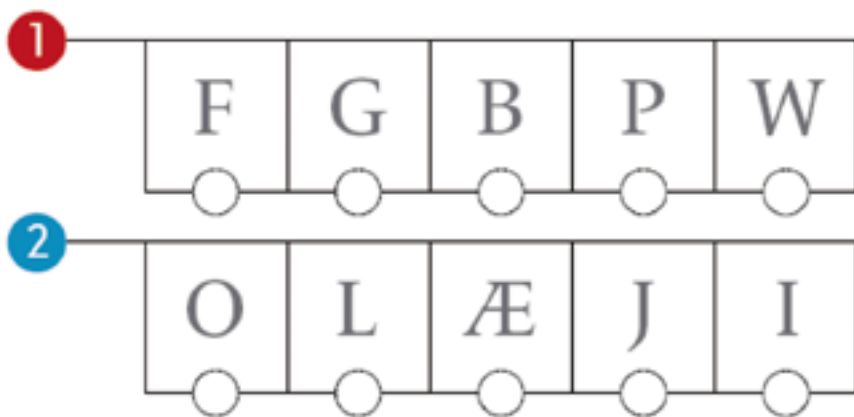
cis hvilke observationer det er der skal indsamles. Det betyder at man kan foretage en vurdering uden selv at være sprogekspert.

Når det gælder noget så forholdsvis simpelt som bogstavkendskab, kræver det selvfølgelig ikke den helt store ekspertise at gennemgå bogstaverne i alfabetet med et barn. Når man bruger prøvematerialer, får man imidlertid ofte mulighed for at sammenligne resultaterne fra en elev eller en klasse med en norm, dvs. fordelingen af resultater hos børn der tidligere har deltaget i prøven. På den måde kan man sammenligne med "det normale", også uden at have den store erfaring på området selv.

En anden fordel ved mange bogstavprøver er at de kan afvikles med

grupper af børn, sådan at man kan få overblik over bogstavkendskabet i en klasse på ret kort tid. Min erfaring er dog at det er en god ide at dele en klasse op i mindst to mindre grupper. Hvis hele klassen deltager i en gruppeprøve, bliver det for svært at overskue om alle er med, og at sikre at børnene ikke kigger hos hinanden.

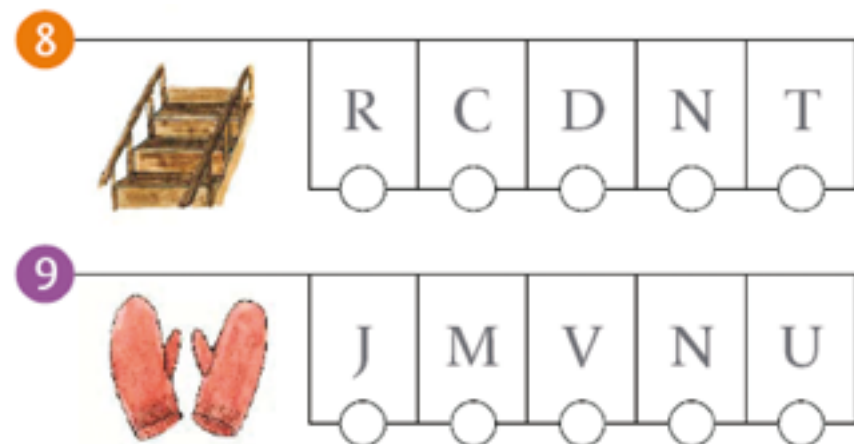
Jeg er selv medforfatter til to bogstavprøver som indgår i prøvesystemet *Skriftsproglig Udvikling* (under udgivelse på Dansk psykologisk Forlag): *Bogstavprøve 1* afdækker kendskabet til bogstavernes navn og form, mens *Bogstavprøve 2* har fokus på bogstavernes lyd – som måske er det allervigtigste aspekt af bogstavkendskab. (Se eksemplerne på opgaver nedenfor).

"Sæt kryds under bogstavet B" (opgave 1).

"Sæt kryds under bogstavet I" (opgave 2).

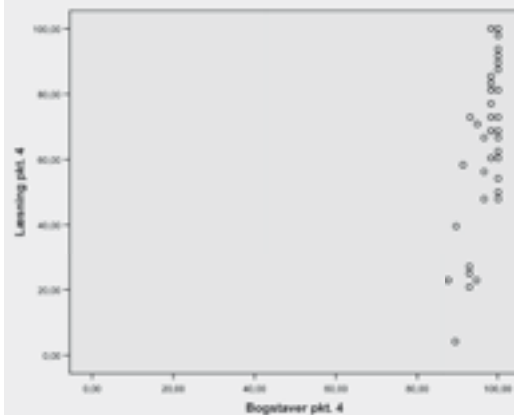
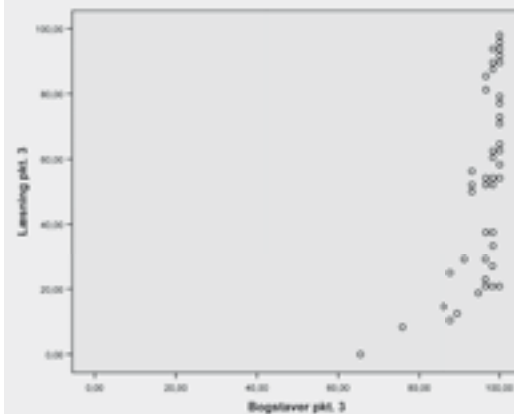
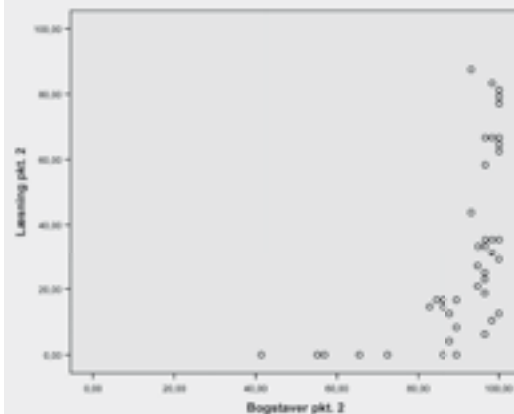
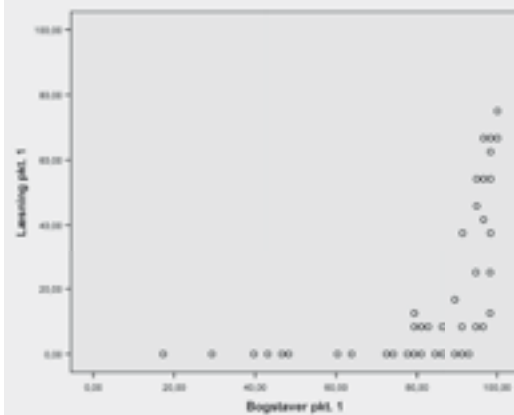
Fra *Bogstavprøve 1* (Møller og Juul, under udgivelse).

"Sæt kryds under det første bogstav i ordet trappe" (opgave 8).

"Sæt kryds under det første bogstav i ordet vanter" (opgave 9).

Fra *Bogstavprøve 2* (Møller og Juul, under udgivelse).

Prikdiagrammer af 47 børns resultater i hhv. læsning og bogstavkendskab ved fire testpunkter i løbet af 1. klasse. Hver prik repræsenterer et barn. Børnene havde ingen rigtige i ordlæsning før de kunne benævne mindst 80% af alfabetets bogstaver korrekt. ▶

- ▶ I Bogstavprøve 2 indgår der også et lille spørgeskema om børnenes holdning til bogstaver og læsning.

Kan en sprogvurdering komme børnene til gode?

En sprogvurdering kan i høj grad komme børnene til gode hvis den medfører at børnehaveklasselederen får en relevant viden om børnene som vedkommende ellers først ville have fået senere – eller måske slet ikke. I tilfældet bogstavkendskab kan man have stor glæde af at vide hvilke børn der er så langt fremme at de måske vil kede sig lidt hvis man begynder helt fra bunden med bogstaver og lyde. Og man kan naturligvis også have glæde af at vide hvem der *netop* har brug for at man begynder helt fra bunden.

Det er også oplagt at det kan være en god ide at følge op med gentagne prøver, fx ved skoleårets slut-

ning. Hvis der er elever der trods børnehaveklasselederens anstrengelser stadig er usikre på bogstaverne, er dette en vigtig oplysning at give videre til dansklæreren.

Det er vigtigt at sprogvurderingerne sigter på at indsamle en *relevant* viden og ikke bare *en eller anden* viden om børnenes sprog. For sprog er mange ting, og jeg kan godt frygte at sprogvurderingerne vil blive præget af mere eller mindre tilfældige valg.

Det vil være ærgerligt, for en sprogvurdering kræver ressourcer uanset hvordan man griber sagen an. Forlagsfremstillede prøvematerialer koster penge. Og sprogvurderinger baseret på uformelle observationer tager tid og kræver en sproglig ekspertise som man ikke kan forvente af børnehaveklasseledere.

Litteratur:

Holger Juul: *Sproglige færdigheder i børnehaveklassen – en sammenligning af årgang 2004 og 2007.*

Holger Juul: *Sproglige færdigheder og læseudvikling. En undersøgelse af danske børn fra starten af børnehaveklassen til 2. klasse.*

De to ovennævnte rapporter kan hentes fra Undervisningsministeriets hjemmeside: <http://www.uvm.dk/>

Søg på "Sproglige færdigheder".

Lene Møller og Holger Juul: *Bogstavprøve 1 og Bogstavprøve 2.*

De to prøver udkommer primo august på Dansk psykologisk Forlag.

Tidlig registrering af sprogudvikling

Tras-materialet er et kvalificeret redskab til en tidlig målrettet indsats for sprog og læsning, sproglig bevidsthed og opmærksomhed og meget mere:

- håndbog med teori og idéer kr 198,-
- skema til iagttagelse af sprogudviklingen (10 stk) kr 80,-
- vejledning kr 48,-

Tras – og hvad så?

Sprog og Leg bogen er en opslagsbog fuld af idéer, lege, aktiviteter og tips til sproglige aktiviteter i hverdagen.

- Sprog og leg kr 328,-

Dansk lyd og bogstavkendskab i børnehaveklassen

DLB arbejder bevidst med den skriftsproglige udvikling inden for legeskrivning og afdækker barnets udvikling inden for delområder af sproget.

- vejledning kr 98,-
- elevhæfte (50 stk og instruktionshæfte) kr 350,-

Priser excl moms · Du kan læse mere på www.spf-herning.dk
Special-pædagogisk forlag · Birk Centerpark 32 · 7400 Herning · tlf 97 12 84 33 · forlag@spf-herning.dk · www.spf-herning.dk

GOD SKOLESTART

SPROGVURDERING PÅ BEGYNDERTRINNET

Vurder dine elevers bogstavkendskab ved skolestart og brug prøverne til differentieret og præcis planlægning af undervisningen.

Bogstavprøve 1 og 2 er helt nye prøver til begyndertrinnet. Prøverne er en del af det nye prøvesystem *Skriftsproglig udvikling*, som følger elevernes skriftsproglige udvikling fra skolestart til 6. klassetrin.

Bogstavprøve 1 har fokus på genkendelse og gengivelse af de store og små bogstavers navn og form. *Bogstavprøve 2* viser elevernes kendskab til bogstavernes lyde og evne til at skelne mellem vokal og konsonant.

Forfattere: Lene Møller og Holger Juul.

Bogstavprøverne udkommer august 2009 og kan forudbestilles. Pris kr. 100,- for en pakke med ti prøver. Bestil på tlf. 3538 1655 eller info@dpf.dk.

NYHED

BOGSTAVINDLÆRING TIL BØRNEHAVEKLASSEN

STAV 0 er beregnet til 0. klasse, og lægger op til, at eleverne skal arbejde med sproget på forskellige måder. Der arbejdes med fortælling, lege, sange m.m. Det centrale i bogen er bogstavindlæring, hvor eleverne arbejder med sprogets lyde, og hvor de får mulighed for at øve sig i at afkode ord/tekster.

Forfattere: Lisbet Bjerg og Inger-Lise Jørgensen.

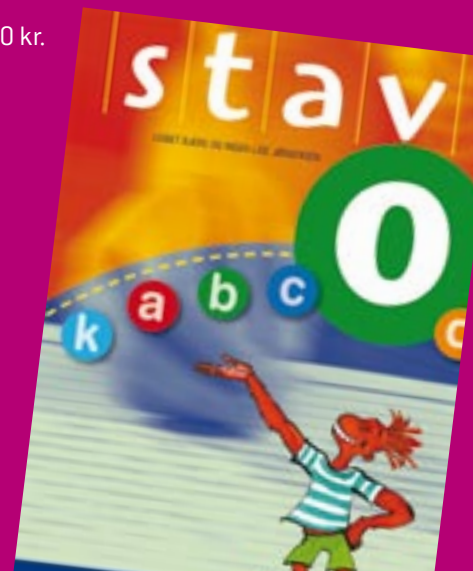
Elevens bog, 80 sider, ill. i farver, 48 kr. • Lærerens bog, 88 sider heraf 48 sider til fri kopiering, 140 kr.

STAV 0 hører til systemet STAV 0-8. Bestil STAV-brochuren på info@dpf.dk eller telefon 3538 1655. Her kan du også bestille STAV-materialerne til gennemsyn.

” En opgavebog hvor man tydeligt fornemmer, at der er relevante og meget kvalificerede metodiske overvejelser bag.

Ina von Barm, www.boernehaveklasseforeningen.dk

De nye sprogvurderinger

Børnehaveklasseforeningen

Udgiver: Børnehaveklasseforeningen, Kompagnistræde 22, 2. sal, Gårdhuset, 1208 København K

SKOLESTART

Foto: Karin Trøjborg Kyster.

Børnehaveklasseforeningens kontor

Kompagnistræde 22, 2. sal, Gårdhuset, 1208 København K
Telefon 45 85 33 11 - Telefax 45 85 39 23 - Giro 5 43 67 96
E-mail: bkf@school.dk - www.boernehaveklasseforeningen.dk
Kontoret er åbent mandag til torsdag kl. 13.00 til 16.00, kun skoledage.
Indmeldelse sker ved henvendelse til kontoret. Hertil kan du også henvende dig for at få mere at vide om foreningens arbejde og publikationer.

Hovedstyrelsen:

Formand:

Pia Tine Jessen, Renbækhus,
Klostervej 37, Gånsager, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 83 43 30. Mobil 22 88 09 84.
E-mail: pia@jessens.dk

Lis Jeppesen,
Færgegaardsvej 6, 5500 Middelfart.
Tlf. 64 40 66 93. Mobil 61 10 07 40.
E-mail: lis.jeppesen@mail.dk

Ingelise Holmsted Jensen,
Kronhjortløkken 68, 5210 Odense NV.
Tlf. 65 94 24 14. Mobil 20 46 32 40.
E-mail: holmsted@mail.dk

Ulla Koch Sørensen,
Enggårdsgade 29, 1., 9000 Aalborg.
Tlf. 98 12 16 94. Mobil 22 97 00 14.
E-mail: usore@loevvangskolen.dk

Marianne Giannini,
H.P. Ørums Gade 30, 2100 København Ø.
Tlf. 39 29 62 42. Mobil 26 11 23 59.
E-mail: mg.la@ci.kk.dk

Lilian Hvas,
Englund 1, 9900 Frederikshavn.
Tlf. 98 46 80 20. Mobil 61 76 40 42.
E-mail: lilianhvas@webspeed.dk

Sekretær:

Helen Millner,
Hostrups Have 58, 1. tv.,
1954 Frederiksberg C. Tlf. 41 62 61 98.

